

University of Groningen

Anonieme deskundigen in het strafproces

Hoving, Roelf Anton

Published in:
Expertise en Recht

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2021

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Hoving, R. A. (2021). Anonieme deskundigen in het strafproces. *Expertise en Recht*, 2021(5), 184-189.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Anonieme deskundigen in het strafproces

Het is mogelijk dat deskundigen alleen bereid zijn om mee te werken aan een opsporingsonderzoek als hun anonimiteit wordt gegarandeerd. Onduidelijk is of het mogelijk is om deskundigen die in het kader van de opsporing en vervolging van strafbare feiten onderzoek doen of advies geven anonimiteit aan te bieden. De mogelijkheden tot inschakeling van anonieme deskundigen in het strafproces worden in dit artikel verkend. Er wordt aandacht besteed aan het belang van de identiteit van de deskundige bij het beoordelen van zijn verklaringen, de mogelijkheden om anonieme deskundigen te benoemen en te horen, de mogelijkheden om anonieme deskundigenverslagen toe te voegen aan het procesdossier en de mogelijkheden om anonieme verklaringen van deskundigen te gebruiken als bewijsmiddel. Afgesloten wordt met een eerste aanzet voor een mogelijke procedure om anonieme deskundigen in te schakelen.

1. Inleiding

Bij de interpretatie van bevindingen die tijdens een opsporingsonderzoek zijn gedaan – of mogelijk aanleiding zouden kunnen geven tot een opsporingsonderzoek – hebben opsporingsambtenaren soms de hulp nodig van deskundigen.¹ In de regel zijn er voldoende deskundigen beschikbaar die onderzoek kunnen doen of advies kunnen geven. Soms is het echter lastiger om een deskundige te vinden. Dit is met name het geval als hulp wordt gezocht in verband met onderwerpen waar maar weinig personen verstand van hebben. Niet alle deskundigen zijn immers altijd bereid om een bijdrage te leveren aan een opsporingsonderzoek. Het kan zijn dat het de deskundige ontbreekt aan tijd of dat hij een hogere vergoeding wenst dan beschikbaar. Het kan ook zijn dat de deskundige weigert een bijdrage te leveren, omdat hij bang is dat de hulp aan opsporingsambtenaren negatieve consequenties kan hebben voor hem of zijn omgeving. Zonder de hulp van een deskundige is het mogelijk dat een opsporingsonderzoek vastloopt of niet kan worden opgestart. Weigert een deskundige uit angst voor mogelijke gevolgen om opsporingsambtenaren te helpen en is er geen andere deskundige beschikbaar, dan zou het aanbieden van anonimiteit aan de deskundige een manier kunnen zijn om het opsporingsonderzoek toch door te laten gaan en tegelijkertijd de deskundige te beschermen. Deskundigen zijn niet de enigen die bang kunnen zijn dat hun bijdrage aan een opsporingsonderzoek negatieve consequenties kan hebben. Ook slachtoffers, getuigen, opsporingsambtenaren, officieren van justitie, rechters en advocaten zijn soms bang dat hun inzet in het strafproces negatieve consequenties kan hebben voor de reputatie, de gezondheid of zelfs het leven van henzelf of hun naasten. In sommige sociale kringen wordt niet positief gereageerd op zogenaamde verklikkers die meewerken met de politie. Via sociale media kan al een klein groepje kwaadwillenden een reputatie beschadigen. In de media kunnen personen snel en ongenueanceerd worden aangewezen als ‘fout’, waarna die persoon als paria wordt weggezet en kan worden bedreigd. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij opsporingsambtenaren die volgens personen op sociale media te veel geweld zouden gebrui-

ken tijdens het doen van aanhoudingen bij demonstraties en vervolgens worden geïdentificeerd, aangesproken en bedreigd. Het is ook mogelijk dat verdachten dreigen met wraak voor het afleggen van een verklaring, het uitvoeren van een opsporingsonderzoek of de betrokkenheid bij een strafproces. Dat het niet altijd bij dreigementen blijft, blijkt uit de liquidaties van de broer en de advocaat van kroongetuige Nabil B. Hoewel deskundigen niet persoonlijk, maar vanuit hun expertise betrokken zijn bij het strafproces, kunnen deskundigen – op zijn minst in theorie – om bovengenoemde redenen overlast ondervinden. Specifiek voor deskundigen komt er nog de angst bij aansprakelijk te worden gesteld voor de gevolgen van een veroordeling die is gebaseerd op een belastend rapport.² Met dit overzicht van mogelijke negatieve consequenties van een bijdrage aan een opsporingsonderzoek is overigens nog niet gezegd dat de angst voor het intreden van negatieve consequenties altijd reëel is. In verreweg de meeste gevallen ondervinden betrokkenen bij een strafzaak daar geen overlast van, en dat geldt ook voor deskundigen.

Zijn er concrete aanwijzingen dat een bijdrage aan het opsporingsonderzoek of strafproces negatieve consequenties kan hebben, dan kunnen aan verschillende betrokkenen beschermingsmaatregelen worden aangeboden. Zo moeten kwetsbare slachtoffers door de politie worden geïdentificeerd en moeten hun beschermingsmaatregelen worden aangeboden (artikel 51a lid 3 onder b Sv).³ Getuigen hebben onder omstandigheden de mogelijkheid om als bedreigde of (beperkt) anonieme getuige te worden gehoord en opsporingsambtenaren kunnen

* Mr. dr. R.A. Hoving is universitair docent straf- en strafprocesrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen.

1. Dit artikel heeft uitsluitend betrekking op deskundigen die geen opsporingsambtenaar zijn.

2. In R.A. Hoving, 'Deskundigen aanspreken op fouten', *EeR* 2019, afl. 4, p. 140 wordt geconcludeerd dat de kans om daadwerkelijk strafrechtelijk of civielrechtelijk aansprakelijk te worden gehouden gering is, maar dat alleen al de mogelijkheid tot een aansprakelijkheidsstelling en daaropvolgende procedure een afschrikkend effect kan hebben.

3. Deze beschermingsmaatregelen zijn verder uitgewerkt in artikel 10-16 Besluit slachtoffer van strafbare feiten.

onder nummer proces-verbaal opmaken.⁴ Het is de vraag in hoeverre deze beschermingsmaatregelen ook relevant zijn voor deskundigen.

In hoeverre het mogelijk is om deskundigen die in het kader van de opsporing en vervolging van strafbare feiten onderzoek doen of advies geven te beschermen en eventueel anonimiteit aan te bieden, is nu nog onduidelijk. De Landelijke Deskundigheidsmakelaar – onderdeel van de politie – constateert dat er in de praktijk deskundigen zijn die behoefte hebben aan anonimiteit. Soms stelt de deskundige als voorwaarde aan het doen van onderzoek of het geven van advies dat zijn naam niet openbaar wordt. Als er geen andere deskundigen beschikbaar zijn, is het mogelijk dat een onderzoek zonder inwilliging van deze eis niet verder kan worden doorgezet. In dit artikel staat daarom de volgende vraag centraal:

Welke mogelijkheden biedt het Wetboek van Strafvordering om de deskundige die in het kader van een onderzoek naar een (mogelijk) strafbaar feit onderzoek doet of informatie geeft te beschermen door hem anonimiteit te verlenen?

2. Het belang van de identiteit van deskundigen

Voordat wordt ingegaan op de mogelijkheden om als deskundige anoniem informatie te geven of onderzoek te doen, wordt eerst stilgestaan bij de wenselijkheid hiervan in het licht van een van de centrale doelen van het strafproces: waarheidsvinding. Voor de waarheidsvinding is het van belang dat de identiteit van de deskundige bekend is. Het publiek van de deskundige – de lezer van een deskundigenrapport of de toehoorder van een mondelinge deskundigenverklaring – beoordeelt de betrouwbaarheid en waarde van de informatie die de deskundige inbrengt mede aan de hand van de identiteit van de deskundige. Wie een deskundige is, hangt immers nauw samen met de kennis en vaardigheden die een deskundige heeft. Voor het controleren van de kennis en vaardigheden van een deskundige is het weliswaar niet zonder meer nodig dat de naam van de deskundige ook bekend wordt. Maar omdat de opleiding en werkervaring van een deskundige nauw samenhangen met de identiteit van de deskundige, zal het vaak lastig zijn om de identiteit van de deskundige geheim te houden.⁵ Het is betrekkelijk eenvoudig de geraadpleegde deskundige te identificeren aan de hand van opleiding en werkervaring, zeker als de kennis en vaardigheden van de deskundige zeldzaam zijn.

Om als deskundige te kunnen worden aangemerkt is het noodzakelijk dat kan worden vastgesteld dat iemand de kennis en vaardigheden heeft om over een bepaald onderwerp informatie of advies te kunnen geven.⁶ Hierin verschilt een deskundige van een ooggetuige. Een ooggetuige kan relevante informatie geven omdat hij toevallig op het juiste moment op de juiste plek was. Zolang de ooggetuige een gemiddeld persoon is die geen belang

heeft bij een zaak, doet de identiteit van de getuige er niet echt toe. Er kan van uit worden gegaan dat de ooggetuige – net zoals de gemiddelde persoon – de vaardigheden heeft om de waarneming waarover hij verklaart te kunnen doen. Bij een kritische bevraging van de ooggetuige kunnen vragen worden gesteld als: 'Hoeveel afstand was er tussen jou en de waargenomen gebeurtenis?' en 'Onder welke weersomstandigheden heb je de observatie gedaan?'. Voor de beantwoording van deze vragen doet de identiteit van de ooggetuige er niet toe.

Een belangrijke vraag die over een mogelijke deskundige zal moeten worden gesteld is dus: 'Op welke kennis en vaardigheden is de informatie die de deskundige geeft, gebaseerd?'.⁷ In antwoord op die vraag zal de mogelijke deskundige moeten vertellen over onder meer zijn opleiding en werkervaring. Zonder een dergelijke – op zijn minst oppervlakkige – controle van de kennis en vaardigheden kan het publiek er simpelweg niet op vertrouwen dat de persoon die beweert deskundig te zijn, ook daadwerkelijk deskundig is. In het opsporingsonderzoek moet deze controle worden uitgevoerd door de autoriteit die de deskundige heeft ingeschakeld en in een later stadium van het strafproces moet die controle worden herhaald door de officier van justitie, de verdediging en de rechter. Ondersteuning bij deze controle kan worden verleend door deskundigenregisters, zoals de lijsten die de Landelijke Deskundigheidsmakelaar bijhoudt en het register van het Nederlands Register Gerechtelijke Deskundigen (NRGD).

Gezien het belang van de identiteit van een deskundige voor de waarheidsvinding is het wel verklaarbaar dat er tot nu toe weinig aandacht is geweest voor de mogelijkheid tot een anonieme inzet van deskundigen. Niettemin is van belang te onderzoeken welke mogelijkheden het Wetboek van Strafvordering hiertoe biedt.

3. Het benoemen van deskundigen onder nummer

Uitgangspunt is dat deskundigen van buiten de politie die tijdens het strafproces worden ingeschakeld door opsporingsambtenaren formeel worden benoemd. De officier van justitie mag alleen deskundigen benoemen die staan geregistreerd in het register van het NRGD (artikel 150 lid 1 Sv). Hoewel het register van het NRGD een openbaar register is waarin de namen van geregistreerde deskundigen voor een ieder zijn terug te vinden, is het denkbaar dat een geregistreerde deskundige in een specifiek geval anoniem wenst te blijven. Op zichzelf staat de tekst van artikel 150 Sv niet in de weg aan het benoemen van een deskundige onder nummer door de officier van justitie. Dan is echter wel bekend dat de deskundige in het register van het NRGD staat. Daarom ligt het voor de hand dat de officier van justitie de rechter-commissaris vraagt om een NRGD-geregistreerde deskundige anoniem te benoemen.

4. De beschermingsmaatregelen voor getuigen zijn te vinden in verschillende bepalingen. Artikel 190 en 290 Sv zien op de beperkt anonieme getuige, artikel 226a-226f Sv op de bedreigde getuige en artikel 226m-226s Sv op de afgeschermd getuige.

5. Hiermee wordt het standpunt uit R.A. Hoving, *Deskundigenbewijs in het strafproces* (diss. Groningen), Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2017, p. 523 iets genuanceerd. Daar wordt zonder meer gesteld dat een getuigenis van een anonieme deskundige niet kan worden aangemerkt als deskundigenbewijs. Dit wordt onderbouwd met het argument dat de kennis en vaardigheden van een anonieme deskundige niet kunnen worden vastgesteld. Om de kennis en vaardigheden van een anonieme deskundige vast te stellen is het echter niet altijd nodig om de naam van de deskundige te weten, maar – zoals al in de hoofdtekst is betoogd – het kan vaak lastig zijn deze naam geheim te houden als opleiding en werkervaring wel openbaar worden.

6. R.A. Hoving, 'Wat is een deskundige? Over het deskundigenbegrip binnen en buiten het (strafproces)recht', *RMThemis* 2015, afl. 2, p. 43-56.

7. R.A. Hoving, *Deskundigenbewijs in het strafproces* (diss. Groningen), Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2017, p. 521-527.

Geregistreerde en niet-geregistreerde deskundigen kunnen worden benoemd door de rechter-commissaris (artikel 227 Sv). De rechter-commissaris moet voorafgaand aan de benoeming beoordelen of de deskundige daadwerkelijk als deskundige kan worden aangemerkt, en zal deze beslissing moeten motiveren. Om deze beoordeling uit te kunnen voeren is het onvermijdelijk dat de rechter-commissaris de identiteit van de te benoemen deskundige kent. Wordt de deskundige benoemd door de rechter-commissaris, dan is het in de praktijk gebruikelijk dat de naam van de deskundige wordt opgenomen in het benoemingsbesluit. De tekst van de wet dwingt de rechter-commissaris daar echter niet toe. Het lijkt dus mogelijk dat de rechter-commissaris bij benoeming de deskundige aanduidt met een nummer.

4. Een deskundigenverslag onder nummer

Bij de benoeming krijgt de deskundige de opdracht om een schriftelijk verslag uit te brengen (artikel 51i lid 2 Sv). Dit verslag moet met redenen omkleed zijn, waarbij onder meer de gebruikte methode is aangegeven en welke bekwaamheid de deskundige heeft bij de toepassing van de methode (artikel 51l lid 1 Sv). Ook moet de deskundige verklaren dat hij het deskundigenverslag naar waarheid, volledig en naar beste inzicht heeft opgesteld (artikel 51l lid 3 Sv). Het is wederom in de praktijk gebruikelijk dat de identiteit van de deskundige blijkt uit zijn rapport. De Richtlijn forensische rapportage van het NRGD biedt een handreiking van informatie die in een deskundigenverslag zou moeten komen te staan.⁸ In deze richtlijn staat dat de deskundige in zijn rapport zijn naam en contactgegevens vermeldt. De richtlijn is evenwel maar een advies, en de tekst van de wet verplicht er niet toe dat de deskundige zijn naam vermeldt in zijn rapport. Het lijkt dus mogelijk dat de deskundige een deskundigenverslag uitbrengt waarin hij zijn identiteit niet bekend maakt, en hij uitsluitend verwijst naar zijn benoemingsnummer.

5. Achtergrondinformatie

Een deskundige kan ook mondeling informatie geven aan opsporingsambtenaren. Opsporingsambtenaren zijn verplicht een proces-verbaal op te maken van een gesprek met een deskundige, voor zover dit gesprek is gevoerd in het kader van de opsporing van een strafbaar feit (artikel 152 Sv). In dat proces-verbaal behoort in beginsel ook de identiteit van de deskundige die informatie heeft gegeven te worden vermeld, omdat deze identiteit redelijkerwijs van belang kan zijn voor de door de rechter te nemen beslissingen. Zolang er op het moment dat de deskundige zijn informatie geeft (nog) geen sprake is van opsporing, is het niet nodig om proces-verbaal op te maken van het gesprek, en is het dus ook niet nodig dat de identiteit van een deskundige bekend wordt. Volgens artikel 132a Sv wordt onder opsporing verstaan het onderzoek in verband met strafbare feiten onder gezag van de officier van justitie met als doel het nemen van strafvorderlijke beslissingen. Het is niet altijd duidelijk of bepaalde onderzoekshandelingen van de politie moeten worden aangemerkt als opsporing. Omdat het opsporingsonderzoek tot doel

moet hebben om strafvorderlijke beslissingen te nemen, is het enkel verzamelen van informatie op zichzelf nog geen opsporingsonderzoek. Daarom is een gesprek met een deskundige die informatie geeft waardoor de politie een beeld kan krijgen van de gang van zaken in bepaalde sectoren in de samenleving op zichzelf nog geen opsporingsonderzoek, en hoeft hier geen proces-verbaal van te worden opgemaakt. Blijkt dat de verstrekte informatie op een later moment alsnog redelijkerwijs van belang kan zijn voor een strafproces – bijvoorbeeld omdat het bijdraagt aan een verdenking – dan moet alsnog proces-verbaal worden opgemaakt van het gesprek met de deskundige, waarbij in beginsel ook de identiteit van de deskundige zal moeten worden vermeld. Te denken valt aan de situatie waarin de deskundige de normale gang van zaken uiteenzet in een bepaalde bedrijfstak, waarna er bij een bepaald bedrijf een afwijkende werkwijze wordt geconstateerd. Dat een werkwijze afwijkt, kan alleen worden onderbouwd met een verwijzing naar de door de deskundige omschreven normale situatie.

6. Processtukken en de relevantie van de identiteit van de deskundige

De regels over processtukken werpen wel een drempel op voor de inzet van anonieme deskundigen. In artikel 149a lid 2 Sv worden processtukken gedefinieerd als stukken die redelijkerwijs van belang kunnen zijn voor de ter terechtzitting door de rechter te nemen beslissingen. Informatie van een deskundige kan te vinden zijn in een schriftelijk stuk zoals een deskundigenrapport, maar het kan ook zijn opgenomen in een proces-verbaal van bevindingen van een opsporingsambtenaar waarin verslag wordt gedaan van een gesprek met een deskundige. Heeft het schriftelijke stuk met de informatie van een deskundige gevolgen voor de waarschijnlijkheid dat de verdachte het strafbare feit heeft gepleegd, voor de aanwezigheid van strafuitsluitingsgronden of voor de strafmaat dan moet de verklaring worden aangemerkt als processtuk. Zegt het stuk met de informatie van de deskundige iets over de rechtmatigheid van de verkrijging van ander bewijsmateriaal of over de betrouwbaarheid of bewijswaarde van ander bewijsmateriaal, dan is dit stuk in beginsel ook een processtuk.

In het geval een stuk met informatie van een deskundige een processtuk is, is niet alleen de informatie die de deskundige geeft relevant. Ook de informatie over de identiteit van de deskundige moet dan worden aangemerkt als behorend tot de processtukken. De identiteit van de deskundige kan immers redelijkerwijs van belang zijn voor de beoordeling door de rechter van de betrouwbaarheid en bewijswaarde van de informatie die de deskundige geeft. Dit volgt onder meer uit het feit dat van de deskundige die bij de rechter-commissaris en op het onderzoek ter terechtzitting wordt gehoord de naam, voornaam, geboorteplaats, geboortedatum en het adres moeten worden vastgesteld (artikel 27a lid 1 in combinatie met artikel 190 lid 1 respectievelijk artikel 290 lid 1 en artikel 299 Sv). De vaststelling van deze gegevens dient onder meer ter beoordeling van de betrouwbaarheid van de informatie van de deskundige. In reactie op een klacht over het achterhouden van de adresgegevens

8. 'Richtlijn forensische rapportage', nrgd.nl (versie 9 december 2020).

van een ooggetuige haalde de Hoge Raad de wetsgeschiedenis aan: 'De bekendheid met de naam, de voornamen, het beroep, de leeftijd of de woon- en verblijfplaats van een dergelijke getuige kan wel degelijk nodig zijn om de betrouwbaarheid van die getuige te onderzoeken.'⁹ In het verlengde hiervan ligt het ook in de rede dat deze gegevens van belang zijn voor de beoordeling van een schriftelijk stuk met informatie van een deskundige, en dat het schriftelijke stuk deze gegevens daarom moet bevatten.

7. Het achterwege laten van identiteitsgegevens uit processtukken

Het is mogelijk om processtukken of delen daarvan niet te voegen aan het procesdossier, waardoor de informatie in deze stukken niet wordt gedeeld met de rechter en de verdediging. De officier van justitie mag met een schriftelijke machtiging van de rechter-commissaris de voeging van processtukken of delen daarvan achterwege laten als hij dit noodzakelijk acht ter bescherming van bepaalde belangen (artikel 149b lid 1 Sv). De te beschermen belangen zijn: het voorkomen dat een getuige ernstige overlast zal ondervinden of in de uitoefening van zijn ambt of beroep ernstig zal worden belemmerd, zwaarwegende opsporingsbelangen of staatsveiligheidsbelangen (artikel 187d lid 1 Sv). Voor de bescherming van een deskundige lijkt met name die eerste grond relevant. Wel wordt in de tekst van de wet alleen gesproken over 'een getuige'. Gezien de voorstellen in het kader van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering kan worden aangenomen dat het voorkomen van overlast bij een deskundige ook onder deze bepaling valt.¹⁰ Op basis van deze bepalingen zou de identiteit van een deskundige wiens schriftelijke stuk relevante informatie bevat dus buiten het procesdossier kunnen worden gehouden.

Voorwaarde voor het niet voegen van de identiteit van de deskundige bij de processtukken is dat de deskundige hiervan ernstige overlast zal ondervinden of ernstig zal worden belemmerd in de uitoefening van zijn ambt of beroep. Er moet in beginsel wel sprake zijn van een gegronde vermoeden.¹¹ Bovendien moet het achterwege laten van gegevens strikt noodzakelijk zijn.¹² Hieruit zou kunnen volgen dat de enkele vrees voor mogelijke repraesailles onvoldoende is om de identiteitsgegevens van de deskundige buiten het procesdossier te houden. Een bevestiging voor deze benadering is te vinden in een arrest van de Hoge Raad in een zaak waarin de rechtbank de identiteitsgegevens niet buiten het dossier had gehouden.¹³ De rechtbank had het niet aannemelijk geacht dat een slachtoffer ernstig overlast zou ondervinden van zijn getuigenis, hoewel het slachtoffer vanwege zijn jeugdige leeftijd en de zeer gevoelige onderwerpen (seksuele handelingen) waarover hij verklaarde angst had voor de verdachte. De Hoge Raad stemde in met deze overweging.

In de praktijk komt het regelmatig voor dat opsporingsambtenaren een proces-verbaal opstellen onder nummer. Als reden hiervoor wordt gegeven dat het bekend worden van de identiteit van deze opsporingsambtenaren hen zou kunnen belemmeren in de uitoefening van ambt of beroep. Daarbij wordt volstaan met het verwijzen naar een abstract gevaar, en wordt het niet nodig geacht dat er concrete aanwijzingen zijn dat de beroepsuitoefening van de opsporingsambtenaar in gevaar komt. De vraag rijst of de deskundige gelijk kan worden gesteld aan een opsporingsambtenaar, of dat er voor de politie een ander beoordelingskader behoort te gelden dan voor deskundigen en getuigen.

Als de deskundige wordt gelijkgesteld met een getuige dan zijn er duidelijke en concrete aanwijzingen nodig dat de deskundige ernstig overlast zal ondervinden of ernstig zal worden belemmerd in de uitoefening van zijn ambt of beroep, voordat zijn identiteitsgegevens op grond van artikel 149b Sv niet bij de processtukken hoeven te worden gevoegd. Een algemene en ongespecificeerde angst voor negatieve consequenties is dan niet genoeg. Een alternatief voor het volledig achterwege laten van de naam en het adres van de deskundige, is dat de deskundige domicilie kiest. Als domicilieadres kan worden gekozen voor het bedrijf of de instantie waarvoor de deskundige werkt. Dit wordt nu ook al vaak gedaan, en mag ook gewoon.¹⁴ Wel is het de vraag of de deskundige hier veel mee opschiet. De angst voor negatieve consequenties zal bij deskundigen eerder samenhangen met het bekend worden van de identiteit dan het bekend worden van het privéadres.

8. Het vaststellen van de identiteit bij het horen van de deskundige

Een deskundige kan worden gehoord door de rechter-commissaris (artikel 232 Sv) en door de zittingsrechter (artikel 287 en 299 Sv), hoewel dit in de praktijk niet vaak voorkomt. Bij het horen van een deskundige behoort de rechter-commissaris de identiteit van de deskundige vast te stellen (artikel 190 lid 1 Sv). Datzelfde geldt voor de zittingsrechter (artikel 290 en 299 Sv). Bij het vaststellen van de identiteit wordt – zoals al gezegd – gevraagd naar de naam, voornaam, geboorteplaats, geboortedatum en het adres van de deskundige (artikel 27a Sv). De rechter-commissaris mag het navragen van (bepaalde) identiteitsvragen achterwege laten als er een gegronde vermoeden bestaat dat de getuige hierdoor overlast zal ondervinden of in de uitoefening van zijn beroep zal worden belemmerd. Net als bij artikel 187d Sv valt op dat in artikel 190 lid 3 Sv alleen wordt gesproken over 'de getuige'. Dit is extra opvallend, omdat in artikel 190 lid 1 en 2 Sv de deskundige wel expliciet wordt genoemd. Het lijkt er daarom op dat lid 3 niet van toepassing is op de deskundige. Dit volgt ook uit wetsvoorstellen in het kader van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering, want daarin wordt de mogelijkheid dat de rechter-commissaris het vragen van identiteitsgege-

9. HR 21 januari 2003, ECLI:NL:HR:2003:AE9669, NJ 2003/215. Citaat uit *Kamerstukken II* 1991/92, 22483, nr. 3, p. 37.

10. In artikel 2.10.65 wordt bepaald dat artikel 2.10.32 (de opvolger van artikel 187d Sv) van overeenkomstige toepassing is op de deskundige, zie Wetsvoorstel tot vaststelling van het nieuwe Wetboek van Strafvordering (ambtelijke versie juli 2020).

11. *Kamerstukken II* 1996/97, 25403, nr. 3, p. 92.

12. *Kamerstukken II* 2010/11, 32468, nr. 6, p. 20.

13. HR 4 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:487, NJ 2014/374.

14. Zie HR 21 januari 2003, ECLI:NL:HR:2003:AE9669, NJ 2003/215.

vens van de getuige achterwege laat, evenmin van toepassing verklaard op de deskundige.¹⁵ Bij de zittingsrechter is het wel mogelijk dat navraag naar identiteitsgegevens van de deskundige achterwege blijft. Vanwege de schakelbepaling in artikel 299 Sv is artikel 290 lid 3 Sv ook van toepassing op de deskundige.¹⁶ De mogelijkheid bestaat zelfs om de deskundige te horen buiten de aanwezigheid van de verdachte (artikel 297 lid 3 en artikel 299 Sv).

Het is dus mogelijk dat de deskundige die tijdens de terechtzitting wordt gehoord zijn naam niet hoeft te delen als er een gegrond vermoeden bestaat dat hij hier overlast van zal ondervinden of in de uitoefening van zijn beroep zal worden belemmerd. Anders dan bij artikel 187d lid 1 onder a Sv hoeft de overlast niet ernstig te zijn. In de memorie van toelichting worden als voorbeelden genoemd dat ruiten van de getuige worden ingegooid of dat hij een nachtelijk bezoek krijgt.¹⁷ Naar mag worden aangenomen hoeft dit nog niet te zijn gebeurd, maar onduidelijk is hoe gegrond en concreet het gevaar op ingegooide ruiten en nachtelijke bezoeken moet zijn. Enerzijds is het denkbaar dat het gevaar abstracter kan blijven. Een aanwijzing hiervoor zijn de voorbeelden die de minister geeft van personen die in de uitoefening van het beroep kunnen worden belemmerd. In de memorie van toelichting worden genoemd leden van arrestatieteams en pseudokopers, waarbij alleen in zijn algemeenheid iets wordt gezegd over verminderde inzetbaarheid na identificatie.¹⁸ Daarbij moet wel worden opgemerkt dat het in deze voorbeelden gaat om opsporingsambtenaren op wie mogelijk een eigen beoordelingskader van toepassing is. Voor andere categorieën van betrokkenen, zoals ooggetuigen, is het denkbaar dat het gevaar – mede gezien de overeenkomsten tussen de formulering van artikel 187d en 190/290 Sv – wel nader moet worden geconcretiseerd. In dat geval zouden er voor het achterwege laten van de identiteitsgegevens van de deskundige tijdens het verhoor op de terechtzitting wel duidelijke en concrete aanwijzingen voor gevaar moeten zijn.

9. Bewijs

Het Wetboek van Strafvordering biedt enkele mogelijkheden om de identiteitsgegevens van de deskundige niet op te nemen in het procesdossier, en om de deskundige toestemming te geven zijn naam en eventueel adresgegevens niet te delen voorafgaand aan een verhoor op de terechtzitting. Zolang de identiteit van de deskundige nog kan worden vastgesteld, kan de deskundige wiens identiteit niet wordt gedeeld worden aangemerkt als beperkt anoniem deskundige. In dat geval is artikel 344a Sv niet van toepassing.¹⁹ De rechter mag de schriftelijke of mondelinge verklaringen van een beperkt anonieme deskundige gebruiken als wettig bewijsmiddel. Over het

algemeen levert de voorwaarde dat de identiteit van de deskundige kan worden vastgesteld geen probleem op, omdat de opsporingsambtenaren die de deskundige hebben ingeschakeld de identiteit wel kennen. Datzelfde geldt voor de rechter-commissaris die een deskundige onder nummer zou benoemen. Is de deskundige onder nummer benoemd, dan is het deskundigenverslag een wettig bewijsmiddel in de zin van artikel 344 lid 1 onder 4° Sv. Is een deskundige niet benoemd, dan kan een schriftelijk deskundigenverslag zonder identiteitsgegevens eventueel door de rechter worden aangemerkt als overig geschrift (artikel 344 lid 1 onder 5° Sv). De mondelinge verklaring kan worden aangemerkt als deskundigenverslag (artikel 343 Sv) ongeacht of de deskundige is benoemd.²⁰ Maakt de rechter alleen gebruik van een schriftelijk verslag van een beperkt anonieme deskundige, dan hoeft hij dit niet in het bijzonder te motiveren. Maakt de rechter gebruik van de mondelinge verklaring van de beperkt anoniem gehoorde deskundige, dan zal de rechter het gebruik van zowel de mondelinge verklaring als het schriftelijk verslag in het bijzonder moeten motiveren (artikel 360 lid 1 Sv).²¹

10. Conclusie: de mogelijkheid voor anonieme deskundigen in het strafproces

Wenst de deskundige alleen op voorwaarde van anonimiteit informatie te delen in het opsporingsonderzoek, dan biedt het Wetboek van Strafvordering daartoe wel enkele openingen. De wettelijke bepalingen staan er niet aan in de weg dat een deskundige wordt benoemd onder nummer en een deskundigenverslag uitbrengt onder nummer. Wel moet een schriftelijk stuk waaruit de identiteit van de deskundige blijkt in beginsel als processtuk worden aangemerkt, omdat deze identiteit redelijkerwijs van belang kan zijn voor de door de rechter te nemen beslissingen. Ook moet de deskundige in beginsel zijn identiteit bekend maken als hij wordt gehoord. Een processtuk met de identiteit van de deskundige mag echter buiten het procesdossier worden gelaten als daarmee kan worden voorkomen dat de deskundige ernstige overlast zal ondervinden of in de uitoefening van zijn ambt of beroep ernstig zal worden belemmerd. Om dezelfde reden kan de rechter tijdens de terechtzitting toestaan dat de deskundige zijn identiteit achterhoudt – hoewel opmerkelijk genoeg de rechter-commissaris dit niet mag. Niet geheel duidelijk is welke voorwaarden worden gesteld aan het gevaar op overlast of belemmering in de uitoefening van beroep of ambt. Wordt de deskundige benaderd als een soort getuige, dan zijn er mogelijk duidelijke en concrete aanwijzingen nodig voor dit gevaar. Wordt de deskundige vergeleken met opsporingsambtenaren dan kan mogelijk worden volstaan met een meer generiek gevaar dat de deskundige in de uitoefening van zijn beroep wordt be-

15. In artikel 2.10.65 wordt artikel 2.10.31 (de opvolger van artikel 190 Sv) niet genoemd als van overeenkomstige toepassing op de deskundige, zie Wetsvoorstel tot vaststelling van het nieuwe Wetboek van Strafvordering (ambtelijke versie juli 2020). Bovendien wordt in artikel 2.10.31 lid 2 verwezen naar artikel 1.6.1 waar straks de bepalingen over de identiteitsvaststelling komen te staan. De identiteitsvaststelling van de deskundige staat in artikel 1.7.6 en nergens in de wet wordt geregeld dat daarvan kan worden afgeweken.

16. De bepalingen in het kader van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering zijn op dit punt vrij verwarrend. Artikel 4.2.44 verklaart artikel 4.2.37 lid 1 en 2 van overeenkomstige toepassing op het verhoor van de deskundige, maar in artikel 4.2.37 lid 2 wordt alleen benoemd dat gegevens als bedoeld in artikel 1.6.1 achterwege kunnen blijven. Artikel 1.6.1 gaat echter over de identiteitsvaststelling van de getuige. Naar artikel 1.7.6 over de identiteitsvaststelling van de deskundige wordt niet verwezen.

17. *Kamerstukken II* 1991/92, 22483, nr. 3, p. 37.

18. *Kamerstukken II* 1991/92, 22483, nr. 3, p. 37.

19. G.J.M. Corstens, M.J. Borgers & T. Kooijmans, *Het Nederlandse strafprocesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2021, p. 843.

20. HR 1 oktober 2019, ECLI:NL:HR:2019:1476.

21. HR 18 april 2017, ECLI:NL:HR:2017:722, NJ 2020/127.

lemmerd. Blijven de identiteitsgegevens van de deskundige achterwege, dan kan de rechter de schriftelijke en mondelinge verklaringen van de beperkt anonieme deskundige gebruiken als wettig bewijsmiddel.

Vanuit het perspectief van de waarheidsvinding kan worden betwijfeld of inschakeling van anonieme deskundigen mogelijk is. Een essentiële voorwaarde om te mogen vertrouwen op de verklaringen van de deskundige is dat de deskundige voldoende kennis en vaardigheden heeft om de gevraagde informatie te geven. Daarom zullen in beginsel de opsporingsambtenaren die de deskundige inschakelen, en vervolgens de officier van justitie, rechter én verdediging moeten controleren of de potentiële deskundige voldoende kennis en vaardigheden bezit. Dit moet blijken uit zaken als de opleiding, werkervaring, werkgever, reputatie en publicaties van de potentiële deskundige. Al deze zaken zijn onlosmakelijk verbonden met de identiteit van de deskundige. Zolang elke procespartij zelfstandig de kennis en vaardigheden controleert, is het onmogelijk om de identiteit van de deskundige verborgen te houden. In het belang van de waarheidsvinding is het echter niet noodzakelijk dat elke procespartij de kennis en vaardigheden controleert. Het is voldoende dat deze controle één keer wordt uitgevoerd, vaker hoeft niet. Het is daarom mogelijk de verklaring van de anonieme deskundige gepaard te laten gaan met een beoordeling waaruit blijkt dat deze deskundige inderdaad de benodigde kennis en vaardigheden heeft. Deze beoordeling moet wel worden afgegeven door een betrouwbare en onafhankelijke beoordelaar, zodat het gerechtvaardigd is voor de procespartijen om de beoordeling te vertrouwen.

11. Suggestie: voorwaarden en procedure voor inschakeling van anonieme deskundigen in het strafproces

Het is denkbaar dat een deskundige anoniem informatie geeft. Het is wel wenselijk dat aan de inschakeling van anonieme deskundigen in het strafproces voorwaarden worden verbonden, in het belang van de waarheidsvinding en de rechtmatigheid van het strafproces. De eerste voorwaarde is dat de inschakeling van de deskundige die anoniem informatie wil geven strikt noodzakelijk moet zijn. Is er een deskundige die onder eigen naam de gevraagde informatie kan en wil geven dan verdient inschakeling van deze bekende deskundige de voorkeur. De tweede voorwaarde is dat een deskundige alleen anoniem kan blijven als er duidelijke en concrete aanwijzingen zijn dat de deskundige door het afleggen van een verklaring ernstige overlast zal ondervinden of in de uitoefening van zijn ambt of beroep ernstig zal worden belemmerd. Als uitgangspunt kan worden genomen dat de deskundige moet worden vergeleken met een getuige, en dat er daarom vergelijkbare uitgangspunten moeten gelden voor de toepassing van artikel 187d en 290 Sv. Wordt voldaan aan deze voorwaarden dan moet een inschakelingsprocedure worden gevolgd die waarborgt dat de deskundige voldoende kennis en vaardigheden heeft. Er kan worden gedacht aan de volgende procedure. Aan een onafhankelijk en kundig instituut – mogelijk de Landelijke Deskundigheidsmakelaar of het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen – kan worden gevraagd om te toetsen of de in te schakelen deskundige

voldoende kennis en vaardigheden heeft om de gevraagde informatie te geven. Een positieve beoordeling door het instituut wordt schriftelijk vastgelegd. De zaakofficier van justitie vordert vervolgens bij de rechter-commissaris dat de betreffende deskundige wordt benoemd onder nummer. De rechter-commissaris controleert nogmaals de kennis en vaardigheden van de deskundige en oordeelt bovendien of er geen aanwijzingen zijn dat de deskundige bevooroordeeld of partijdig is. Na benoeming is de beoordeling door het deskundigeninstituut in combinatie met de betrokkenheid van de rechter-commissaris, voldoende waarborg dat de anonieme deskundige voldoende deskundig is. In het dossier worden vervolgens slechts opgenomen de beoordeling van het deskundigeninstituut, de benoemingsbeslissing en het deskundigenverslag dat de deskundige onder nummer heeft opgemaakt.

De bovenstaande procedure waarborgt de deskundigheid van de anonieme deskundige, maar is niet zonder nadelen. In de eerste plaats kan het bij het waarden van het deskundigenbewijs wenselijk zijn om meer informatie te hebben over de kennis en vaardigheden van een deskundige. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat zowel een hoogleraar als een promovendus voldoende van een onderwerp afweten om de gestelde vragen te beantwoorden. Toch is het niet vreemd dat meer waarde wordt gehecht aan de antwoorden van de hoogleraar dan aan de antwoorden van de promovendus. In de tweede plaats is het voor de verdediging lastiger om de deskundigheid van de deskundige te betwisten als de identiteit van de deskundige niet wordt gedeeld. Zeker als die identiteit wel bekend is bij de opsporingsambtenaren en de officier van justitie is er geen sprake van *equality of arms* – onderdeel van het recht op een eerlijk proces (artikel 6 EVRM). De verdediging zal hiervoor moeten worden gecompenseerd, bijvoorbeeld door extra aandacht te schenken aan de inhoud van de verklaringen van de anonieme deskundige of door sneller in te stemmen met de inschakeling van een tegendeskundige.